

Bismillahirrahmanirrahim

(İyiliği sonsuz, ikramı bol Allah'ın adıyla)

Yayın No: 36

Kur'ân'ın Öğrettiği Kavramlar Serisi: 2

VAHİY

Dr. Fatih ORUM

Yayın Yönetmeni

Hasan Mustafa ARSLAN

Mizanpaj

Burak Oğuz Belen

Kapak

Hilmi Dinç Üvendere

1. Baskı

Mart, 2016

2. Baskı

Şubat, 2017

ISBN: 978-605-66356-1-8

SÜLEYMANİYE VAKFI YAYINLARI

Hoca Gıyaseddin Mah. Şifahane Cad. No:14

34134 Fatih/ İstanbul

Tel: 0 (212) 513 00 93- Fax: 0 (212) 511 21 69

www.suleymaniyevakfi.org

Yayıncı Sertifika No:12628

Baskı ve Mücellit

Vizyon Basımevi

İkitelli Org. San. Bölğ. Deposite İş Merk.

A 6 Blok Kat: 3 No: 309 Başakşehir/İST

Tel: 0212 671 61 51 Fax: 0212 671 61 52

Genel Dağıtım: Süleymaniye Vakfı İktisadi İşletmesi

Hoca Gıyaseddin Mah. Şifahane Cad. No:14

34134 Fatih/ İstanbul

Tel: 0 (212) 513 00 93- Fax: 0 (212) 511 21 69

Copyright © 2017, Süleymaniye Vakfı Yayınları 2017

Bu eserin tüm hakları Süleymaniye Vakfı Yayınları'na aittir.

Yayıncının izni olmaksızın tümüyle veya kısmen yayınlanamaz,
kısmen de olsa fotokopi, film vb. tekniklerle çoğaltılamaz ve
elektronik ortamlarda yayınlanamaz.

Kur'ân'ın Öğrettiği Kavramlar Serisi - 2

VAHİY

Dr. Fatih ORUM

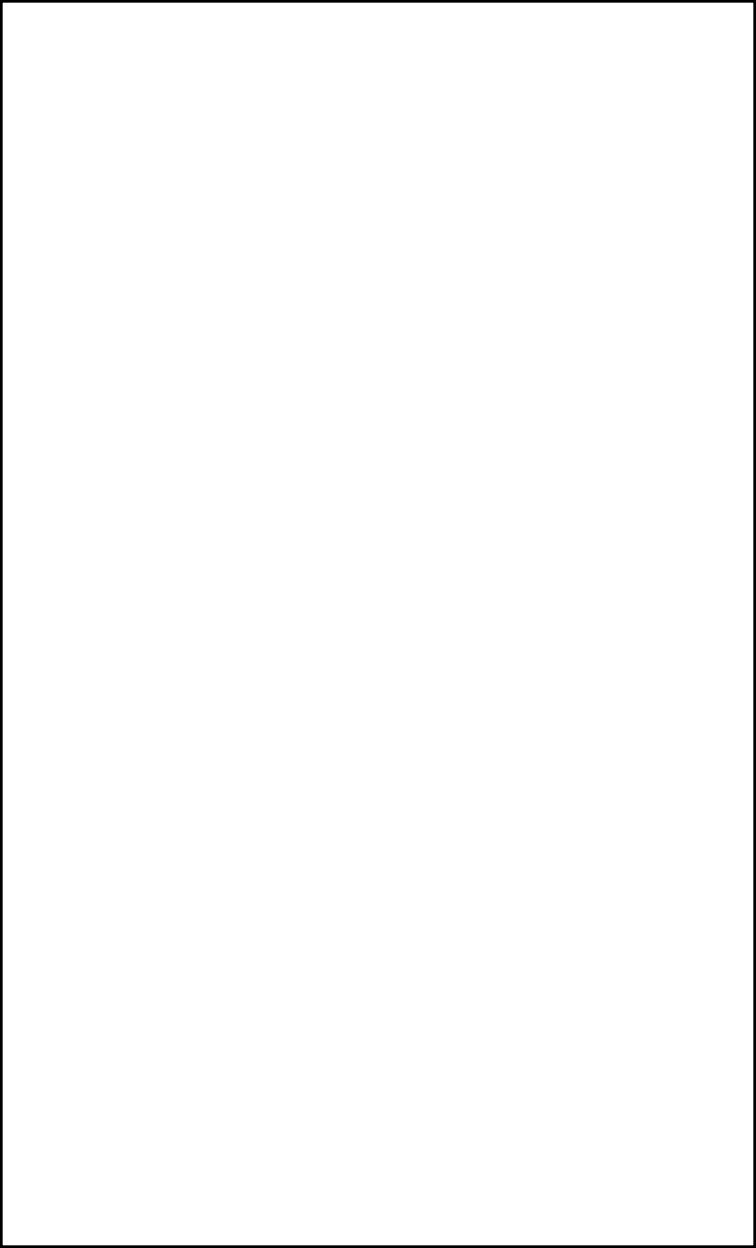
Dr. Fatih Orum

1975 Eskişehir doğumlu. İlkokuldan sonra Eskişehir Ziya Paşa Kur'ân Kursu'nda hafızlığını tamamladı. 1995'te Eskişehir İmam Hatip Lisesi'nden, 2000 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2008 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Klasik Fıkıh Kaynaklarındaki Kıyas Anlayışının Kur'an Açısından Değerlendirilmesi" isimli tezi ile doktorasını tamamladı. Evli ve iki çocuk babası olan Fatih Orum halen M.E.B. bünyesinde öğretmenlik yapmaktadır.

e-posta: fatihorum75@gmail.com

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
VAHİY	11
1. Giriş	11
2. Kelime Anlamı	13
3. Vahyin Allah'a Nispet Edilmesi	15
a. Allah'ın İnsanlarla Konuşması.	15
a.1. Allah'ın İnsanlarla Vahiy (İlham) Yoluyla Konuşması	16
a.2. Allah'ın İnsanlarla Perde Arkasından Konuşması.	20
a.3. Allah'ın İnsanlarla Elçi Göndererek Konuşması	24
b. Allah'ın İnsan Dışındaki Varlıklarla Konuşması	34
b.1. Allah'ın Meleklerle Konuşması	34
b.2. Allah'ın Hayvanlarla Konuşması	35
b.3. Allah'ın Diğer Varlıklarla Konuşması.	35
4. Vahyin Allah'ın Dışındaki Varlıklara Nispet Edilmesi	37
a. Vahyin İnsana Nispeti	37
b. Vahyin Şeytana Nispeti	38
4. Sonuç	39
KAYNAKÇA	41

ÖN SÖZ

Serinin bir önceki kitapçığında din kavramını ele almış ve dinin, “dünyevi ve uhrevi karşılığının bulunduğu fitrî ve teklifî bir düzen” anlamına geldiğini görmüştük. Yüce Yaraticı her varlık için bir ölçü koymuştur. O’nun ölçülerinin tüm varlıklar üzerindeki tezahürleri vahiy yoluyla gerçekleşmektedir. Yüce Allah göklere, yere ve ikisi arasındakilere yaratılış ölçü ve gayelerini vahiyle bildirmiştir. İmtihana tabi tutulan insan ve cinler, diğer varlıkların aksine Rablerinin ölçü ve teklifine uyma ya da uymama tercihinde bulunurlar. Allah büyük bir lütufta bulunarak gönderdiği nebî olan rasullerle zaman zaman insanlara hatırlatmalarda bulunmuş, teklifini yineleyerek insanlara, tercihlerini gözden geçirme uyarısında bulunmuştur.

Muhammed (a.s.) ile nübüvvet sona ermiş, insanlık bitiş çizgisi hesap günü olan son dönemece girmiştir. Ancak gözden kaçırılan önemli bir husus vardır ki o da; Yüce Allah’ın, kullarıyla iletişiminin halen devam ediyor olmasıdır. O, sonsuz iyiliği ve bol

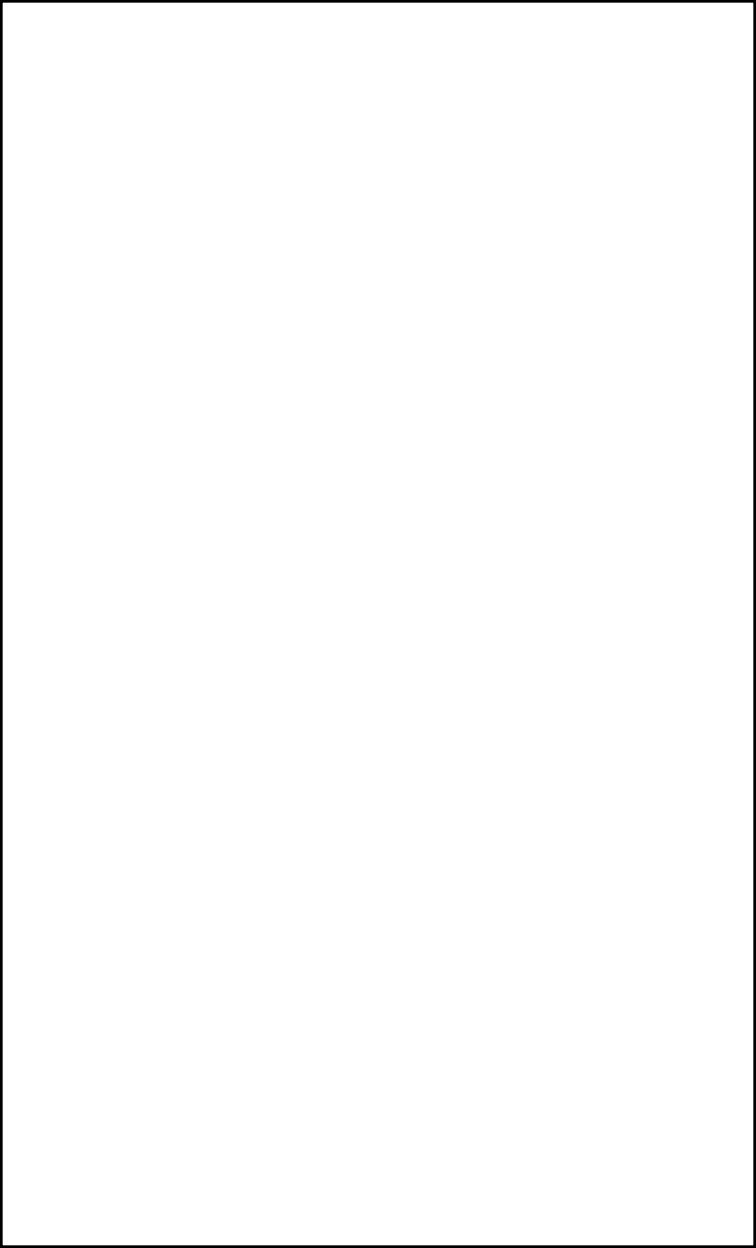
ikramıyla, mümin-kafir, büyük-küçük, kadın-erkek her kuluyla sürekli konuşarak/iletişim kurarak onları uyarır, teşvik eder, hasılı kullarını yalnız bırakmaz. Zaten O şöyle buyurmuştur: **“Yoksa insan başıboş bırakılacağını mi zannetmektedir!”** (Kıyâmet 75/36)

Kur'ân bu bağlamda detaylı bilgiler verir; her insana Yüce Allah'ın sürekli ilhamda bulunduğundan, mesela Musa (a.s.)'in annesine yapılan ilhamın ayrıntılarından bahseder. Yine Kur'ân Allah'ın rüyalar yoluyla kullarına bazı mesajlar verdiğinden, mesela Yusuf (a.s.)'in, arkadaşlarının ve dönemin melikinin gördüğü rüyalardan ve bunların etkileyici sonuçlarından bahseder. Öte yandan Kur'ân'da, bazı meleklerin insan suretinde gönderilerek bazı mesajlarını kullarına ilettiğinden, bu bağlamda Meryem'e, İbrahim ve Lut (a.s.)'a gönderilen elçilerden söz edilir.

Risaletle ilgili vahiyden ayrı tutulan, katilik taşımayan ve kişisel tecrübelerle sınırlı olan bu Allah-kul arasındaki iletişimin doğru anlaşılmadığı, istismar edildiği, hatta geleneksel Kitap-Sünnet ilişkisinin bu çarpık yapı üzerine bina edildiği de ortadadır. Kur'ân dışı vahiy düşüncesi temellendirilirken risaletle ilgili vahiyden farkı gözetilmeden delil olarak sunulan bazı âyetlerin esasında iddiaya delil olamayacağı açıktır. Bu mütevazi çalışmada, özellikle bu

hususla dikkat çekme gayesiyle vahiy kavramı ele alınmış ve bunun ileri okumalar için bir temel olması amaçlanmıştır.

Dr. Fatih Orum

VAHIY

[الوحي]

1. Giriş¹

Kur'ân'ın en önemli kavramlarından biri de vahiydir. En genel anlamıyla “bir bilginin hızlı ve gizli şekilde ulaştırılması” olarak tanımlanabilecek vahiy kelimesi Kur'ân'da a. Allah'a nispet edildiğinde, “O'nun varlıklarla konuşması, onları varoluş gaye ve ölçülerine göre düzenleyip onlara görevlerini bildirmesi”, b. Allah'ın dışındaki varlıklara nispet edildiğinde de “işaretle bulunma, fısıldama, vesvese verme” anlamlarında kullanılır.²

1 Bkz. Bayındır, Kur'ân Işığında Tarikatçılığa Bakış, SVY, İstanbul, 2012, 7. Baskı, s. 146 vd; Muhsin Demirci, Vahiy Gerçeği, İFAV, İstanbul 2011, s. 29 vd.

2 Bu anlamların âyetlerde kullanımı için bkz. Muhammed Fuâd Abdalbâkî, Mu'cemü'l-müfehres, Kahire, 1991, “v-h-y-“ md. Allah'ın varlıklarla konuşmasını ve bu konuşma neticesinde verilen mesajı ifade etmek için Kur'ân'da vahiy ve ilham kelimelerinin yanı sıra “kavl, nidâ, kelâm, zıkr, rahmet, furkan, beyyine, kitab, ruh, inzâl-tenzîl, emr” kelimeleri de kullanılır. Konuyla ilgili detaylı çalışmalar için

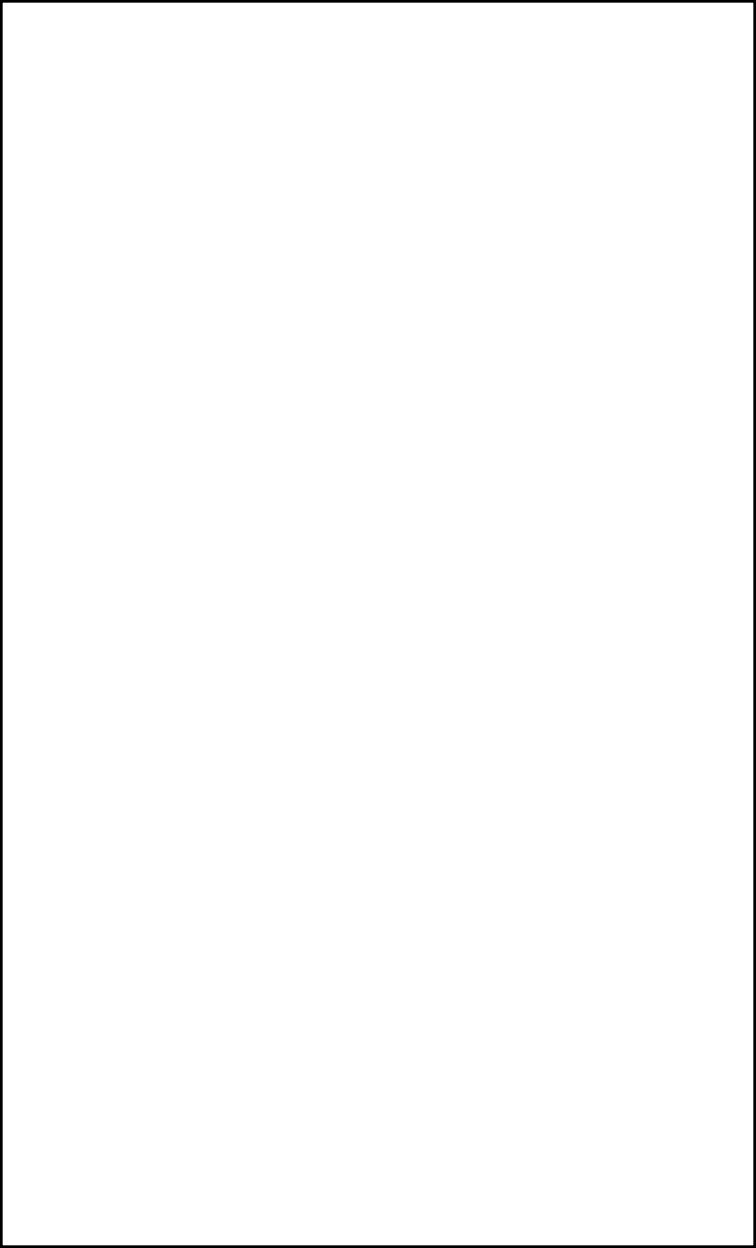
bkz. Abdülgaffar Aslan, Kur'an'da Vahiy, Ankara, 2000, s. 49 vd.; Mehmet Yaşar Soyalan, Vahiy Savunması Kur'ân Dışı Vahyin İmkânsızlığı, İstanbul, 2008, s. 54 vd.

2. Kelime Anlamı

“Vahiy” kelimesi sözlüklerde, “gizli (veya bir başka biçimde) konuşmak, bir bilgiyi birine hızlı ve gizli bir şekilde nakletmek, emretmek, ilham etmek, işarette ve imada bulunmak” anlamlarına gelen “v-h-y = و-ح-ي” kökünden mastar olup “işaret, kitap, mektup” anlamına gelir.³ Nitekim bazı âyetlerde, vahyin, “vahyedilen şey” yani “mesajın kendisi” anlamında kullanımları da görülmektedir.⁴

3 Ebû Abdurrahman Halil b. Ahmed b. Amr Ferâhidî, (ö. 175/791), Kitâbü'l-'ayn, İran, 1409, “v-h-y” md.; Ebû Mansur Muhammed b. Ahmed b. Ezher el-Herevî Ezherî (ö. 370/980), Tehzîbü'l-lüğa, Kahire, 1964, “v-h-y” md.; Ebu'l-Huseyn Ahmed İbn Fâris b. Zekeriyya (ö. 395/1004), Mu'cem-u mekâyis fi'l-lüğa, Mısır, 1969, “v-h-y” md.; Muhammed b. Ebî Bekr b. Abdilkâdir er-Râzî (ö. 666/1268), Muhtâru's-sihâh, İstanbul, 1980, “v-h-y” md.;

4 Benzer bir tanım ve bakış açısı için bkz. Demirci, Vahiy Gerçeği, s. 33 vd. Kelimenin sözlük anlamına dair bkz. İbn Manzûr, Lisânü'l-Arab, “v-h-y” md..

3. Vahyin Allah'a Nispet Edilmesi

“Vahiy” kelimesinin Kur’ân’da Allah’a nispet edildiğinde, “O’nun varlıklarla konuşması, onları varoluş gaye ve ölçülerine yani fıtrata göre düzenleyip onlara görevlerini bildirmesi” anlamına geldiğini söyledik. Bunu da a.1. Allah’ın insanla konuşması, a.2. Allah’ın insan dışındaki varlıklarla konuşması olmak üzere ikiye ayırıp inceleyebiliriz.

a. Allah’ın İnsanlarla Konuşması

Yüce Allah, insanlarla; a.1. Vahiy (ilham) yoluyla, a.2. perde arkasından ve a.3. Allah’ın vahyini iletmele görevli bir elçi (rasûl) aracılığıyla konuşur. İlgili âyet şöyledir:

وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسَلَ
رَسُولًا فَيُوحِي بآذنيه مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلَيَّ حَكِيمٌ

“Allah insanla ancak şu yollarla konuşur: İçine vahy (ilham) eder, perde arkasından konuşur

veya söylemek istediği şeyi kendi izniyle kalbine yerleştirsin diye elçi gönderir. O, yücedir, doğru karar verir.” (Şûrâ 42/51)

Yukarıdaki âyette⁵ geçen, Allah'ın insanlarla konuşma şekillerini ayrı başlıklar halinde ele alalım.

a.1. Allah'ın İnsanlarla Vahiy (ilham) Yoluyla Konuşması

Allah, insanların yapıp ettiklerinin iyi ya da kötü olduğunu onların içine ilham eder. Bu duygular insanın kalbine doğar. O şöyle buyurur:

...فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا

“...Sonra yaptığının kötü veya iyi olduğunu ilham edene yemin olsun ki...” (Şems 91/8)

Âyete göre Allah, insanın içine, yaptığı veya yap-

5 Geleneksel anlayışta Rasûlullah'a Kur'ân'î vahyin “Cebrail'in asli görünümüyle, insan suretine girmesi şeklinde, rüyayla, çan sesine benzer bir sesle, arı uğultusu şekliyle, rüya yoluyla, doğrudan Allah'la konuşmasıyla, kalbine ilham edilmesiyle...” gibi çeşitli yollardan bahsedilir. Bu bağlamda Şûrâ sûresinin 51. âyetinin yanı sıra bazı rivayetlere atıfta bulunulur. Geleneğin konuya yaklaşımını detaylı bir şekilde görmek için bkz. Abdülgaffar Aslan, Kur'an'da Vahiy, s. 189 vd.; Demirci, Vahiy Gerçeği, s. 238 vd. Öte yandan Şûrâ sûresinin 51. âyetinde geçen “أَوْ = ev” edatının tür (veya) değil tefsir (yani) ifade ettiğine dair bir görüş için bkz. Soyalan, Vahiy Savunması, s. 207 vd.

maya niyetlendiği şeylerin iyi ya da kötü olduğunu ilham eder.⁶ Kötü bir işe niyetlenen yahut bunu yapan kişinin içinde hissettiği sıkıntı ve vicdan azabı, Allah'ın ona olan ilhamıdır. Yûsuf (a.s.)'ı kötü işe bulaşmaktan alıkoyan "burhan" (kesin delil), Allah'ın ona son anda, yaptığığın kötü olduğunu ilham etmesi, onun da bu düşünceyi içinde hissetmesi olmalıdır. İlgili âyet şöyledir:

وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا أَنْ رَأَى بُرْهَانَ رَبِّهِ كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ
السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ

“Kadın onu gerçekten istiyordu. Eğer Rabbinin burhanını görmeseydi Yûsuf da onu isterdi. Hep böyle olur. Bu, kötülüğü ve çirkinliği ondan uzaklaştırmamız içindir. Çünkü o, yürekten bağlı kullarımızdan idi.” (Yûsuf 12/24)

Yûsuf (a.s.)'ın son anda içine doğan ilham (burhan) onu kendine getirmiş olmalıdır. Bu tür uyarılar herkese yapılır. Sıkıntı ve huzur türünden bu tecrübeyi mümin veya kafir her insan yaşar.⁷ Bu duyguyu içinde hisseden kişi, kötü işi yapmaya devam ederse, bunu bilerek yapmış olur ve bu bilgi Allah'ın huzurunda onun aleyhine delil olur.

6 Âyetin Tefsîriyle ilgili olarak bkz. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (ö. 1942), Hak Dini Kur'an Dili, Matbaai Ebuzziya, İstanbul 1936, VII, 5857-5858.

7 Tevbe 9/110; Hicr 15/2.

Yanlış bir işten sonraki iç sıkıntısı da Allah'ın kul-lara bir ilhamıdır. Bu ilham, kişiyi tevbeye çağırır. Dolayısıyla doğru ya da yanlış yolda olmanın ikisi de bilinçli bir davranıştır. Kur'ân'da, Mûsâ (a.s.)'ın annesine vahyedildiği,⁸ henüz bir çocuk iken Yûsuf (a.s.)'ın kuyuda vahiy aldığı⁹ bildirilir. Bunlar da birer ilhamdır. Nebîler de bu tür ilhamlar almışlardır. Mûsâ (a.s.)'a, düşmanlarına karşı nasıl davranacağına bildirildiği,¹⁰ Nuh (a.s.)'a gemi yapımına dair emirlerin verildiği¹¹ vahiyler de ilham anlamında olmalıdır. Ancak içe doğan her şey Allah'ın ilhamı değildir; şeytan vesvesesi de olabilir.¹² Çünkü insan ve cin şeytanları, insanlara vesvese verir, zihinleri bulandırır.¹³ Hatta bunların vesveselerini ifade etmek için Kur'ân'da bazen “vahiy” kelimesi kullanılır.¹⁴ Bunlar, nebî ve

8 Tâ Hâ 20/38; Kasas 28/7.

9 Yûsuf 12/15.

10 A'râf 7/117; Şu'arâ 26/52, 63.

11 Hûd 11/37; Mü'minûn 23/27.

12 Kur'ân'da Şeytanların vahyinden sözedilir. En'âm sûresinin 121. âyeti mealen şöyledir: “...Şeytanlar dostlarına, sizinle mücadele etmelerini fısıldarlar...”

13 Ku'rân'da şeytanların insanlardan ve cinlerden olduğu bildirilir. Nâs sûresinin 4 ilâ 6. âyetleri mealen şöyledir: “Sinsi vesvesecinin şerrinden sığınırım. O, insanların içine vesvese sokar. Cinden de olur, insandan da.” Nâs 114/4-6; En'âm 6/112, 121.

14 “...Şeytanlar dostlarına, sizinle mücadele etmelerini fısıldarlar (وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ)...” (En'âm 6/121) “... Bu, yaldızlı sözler fısıldayarak birbirlerini aldatmaları içindir

rasûlleri de yanlış davranışlara sürüklemeye çalışmıştır.¹⁵ Allah'ın ilhamı ile vesveseyi ayırabilmek için içimize doğan düşünceleri Allah'ın Kitabı'yla denetlemeliyiz.¹⁶

O halde Şûrâ sûresinin 51. âyetinde, Allah'ın insanlarla konuşma yollarından biri olan “vahiy yoluyla = وَحْيًا” ifadesi ile kastedilen, insanın içine Allah'tan gelen ilhamdır. Bunun, muhatabın algı ve yorumuyla da ilgisi olduğundan, **ilham, muhatabları için katîlik taşımadığı gibi başkaları için bağlayıcı da değildir.** Mûsâ (a.s.)'ın annesinin yaşadığı tereddütler bunu göstermektedir. Kendisine gelen ilham ile çocuğunu emziren ve suya bırakan anne,¹⁷ daha sonra yaptığının doğru olup olmadığı hususunda şüpheler yaşamış, yaptığını

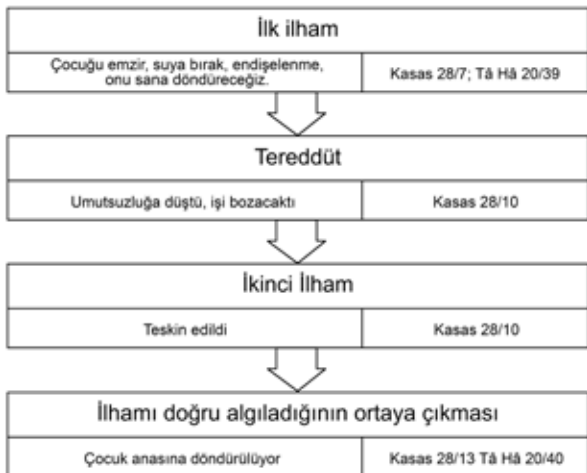
(يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرَفَ الْقَوْلِ غُرُورًا) (En'âm 6/112)

- 15 “Her nebiye insan ve cin şeytanlarından, tıpkı bunlar gibi düşmanlar oluşturmuşuzdur. Bu, yaldızlı sözler fısıldayarak birbirlerini aldatmaları içindir. Rabbin zorlayıcı düzen koysaydı bunu yapamazlardı. Onları uydurduklarıyla başa bırak. Bunun bir sebebi de Ahirete inanmayanların o sözlere gönülleri aksın, ondan hoşlansınlar ve işledikleri suçlarını işlemeye devam etsinler diyedir.” (En'âm 6/112-113) “Senden önce de elçi veya nebi olarak gönderdiğimiz kimselerden hangisi (tebliğ şekli ile ilgili) bir düzenleme yapsa şeytanlar onun yaptığı düzenlemeye mutlaka bir şeyler karıştırmıştır. Arkasından Allah, şeytanların karıştırdığını gidermiş. Sonra da âyetlerini (zihinlerde) iyice pekiştirmiştir. Allah bilir, doğru karar verir.” (Hacc 22/52)

16 Bayındır, Kur'an Işığında Tarikatçılığa Bakış, s. 146 vd.

17 Kasas 28/7.

açık etmekten son anda yine kalbine doğan bir ilhamla kurtulmuş,¹⁸ yapılan telkinin doğruluğunu ancak çocuk kendisine döndükten sonra anlamıştır.¹⁹ Musâ (a.s.)'ın annesinin yaşadığı bu süreci şöyle gösterebiliriz:

a.2. Allah'ın İnsanlarla Perde Arkasından Konuşması

Nisâ sûresinin 164. âyetinde zikri geçen, Allah Teâlâ'nın Mûsâ (a.s.) ile konuşmasının (وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا), Şûrâ sûresinin 51. âyetindeki perde arkasın-

18 Kasas 28/10.

19 Kasas 28/12-13.

dan konuşma (من وراء حجاب) kısmına girdiği söylenir.²⁰ Yüce Allah'ın, insanlarla rüya ile konuşması da bu kısımda düşünülebilir. Mâverdî, Allah'ın kullarla konuşma şekillerinden birinin de rüya olduğunu söyler.²¹ Nitekim Kur'ân'da, Rasûlullah'ın gördüğü rüya doğrulanmış ve inananların Mescid-i Haram'a girecekleri müjdelenmiştir.²² Yine Bedir savaşı öncesinde, Rasûlullah'a rüyasında düşmanın sayısı, olduğundan az gösterilerek²³ Müslümanlara manevi destek sağlanmıştır. Kur'ân'da Yûsuf (a.s.)'ın,²⁴ zindan arkadaşlarının,²⁵ Mısır melikinin²⁶ ve İbrahim (a.s.)'ın²⁷ gördükleri rüyalardan ve bu rüyalara ait isabetli te'vîllerden bahsedilir.

İlhamda olduğu gibi Allah, mümin veya kâfir ayırımı yapmadan her insanla zaman zaman rüya

20 Ebu'l-Hasen Mukâtil b. Süleyman b. Beşîr el-Ezdî (ö. 150/767), Beyrut, 1423, Tefsîru Mukatil b. Süleyman, Tahkik: Ahmed Ferîd, III, 775; Taberî, Tefsîr, XI, 162; Carullah Ebu'l-Kasım Mahmud b. Ömer ez-Zemahşerî (ö. 538/1144), el-Keşşâf an Hakâik-i Ğavâmidi't-tenzîl ve 'uyûni'l-akâvîl fî vücûhi't-te'vîl, Riyat, 1998, V, 421.

21 Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib Mâverdî (ö. 450/1058), E'lâmü'n-nübüvve, Beyrut, 1409, s. 48.

22 Feth 48/27.

23 Enfâl 8/43.

24 Yûsuf 12/4 vd.

25 Yûsuf 12/36 vd.

26 Yûsuf 12/43 vd.

27 Saffât 37/102.

yoluyla konuşur. Rasûlullah da sadık rüyanın Allah'tan, hulmün (düş) şeytandan olduğunu,²⁸ müminin sadık rüyasının nübüvvetten bir parça olduğunu,²⁹ vahyin bitmesine rağmen rüya yoluyla müjde vermenin devam ettiğini söylemiştir.³⁰ Kendisine nübüvvet verilmeden önce Rasûlullah'ın bir takım sadık rüyalar gördüğü rivâyet edilir.³¹ Bu tür rivâyetler, rüyanın da vahiy kavramının içine dahil edilebileceğini gösterir. Rüyalar Allah'ın kul ile konuşması olduğu için, bunun tâbîrine önem verilmiş, Kur'ân'da "ta'bîru'r-ru'yâ",³² "te'vîlü'r-rü'yâ",³³ "te'vîlü'l-ahlâm",³⁴ "te'vîlü'l-ahâdîs"³⁵ gibi ifadelerle bunun bir ilim olduğuna işaret edilmiştir.³⁶ Ancak ne ilham ne de rüyalar kesin bilgi ifade eder. Rasûlullah, rüyasında Mes-cid-i Haram'a girdiğini görmüş, ümitlenmiş, yola çıkmış ancak bu beklenti o yıl gerçekleşmemiş ve Mekkeliler'le Hudeybiye Antlaşması (6/628) imza-

28 Muhammed b. İsmail el-Buhârî (ö. 256/870), el-Câmiu's-Sahîh, Kahire, 1400, Ta'bîr, 3.

29 Buhârî, Ta'bîr, 2, 4, 10.

30 Buhârî, Ta'bîr, 5.

31 Buhârî, Ta'bîr, 1.

32 Yûsuf 12/43.

33 Yûsuf 12/100.

34 Yûsuf 12/44.

35 Yûsuf 12/6, 21.

36 Konuyla ilgili bkz. İlyas Çelebi, "Rüya", DİA, XXXV, 306 vd.

lanmıştır. Yaşanan tedirginlik sonrası âyet inmiş, Rasûlullah'ın gördüğü rüya doğrulanmış ve gereği yapılırsa rüyanın oluşturduğu beklentinin gerçekleşeceği bildirilmiştir.³⁷

Rasûlullah'ın gördüğü rüya ve sonrasında yaşanan süreci şöyle gösterebiliriz:

Bedir savaşı öncesinde de rüyasında Rasûlullah'a düşman sayısı az gösterilmiştir.³⁸ Âişe (r.a.), kendisine atılan iftiraya dair vahiy indirileceğini ummadığını, ancak masumiyetinin Rasûlullah'a rüya ile bildirileceğini tahmin ettiğini söylemiştir.³⁹ Bu

37 Feth 48/27.

38 Enfâl 8/43.

39 Buhârî, Şehâdât, 15.

rivâyet doğruysa, Âişe validemiz rüya ile bazı bilgilendirmelerin insanlara yapıldığı gerçeğini dile getirmiştir. Ancak bu bilgilendirmeler risâletle ilgili olmayıp kişiye özel tecrübelerdir. Özetle sahih rüya, Allah'ın insanlarla konuşma yollarından biridir. Bunun te'vilini herkes yapamadığı için tabirine ihtiyaç duyulur. Bu tür bilgilendirmelerle her insan karşılaşabilir. Tıpkı ilham gibi **rüyalar da katîlik taşımayan, kişiye özel tecrübelerdir ve insanlar için bağlayıcı değildir.**

a.3. Allah'ın İnsanlarla Elçi Göndererek Konuşması

Allah insanlardan ve meleklerden elçiler seçer.⁴⁰ Elçi olarak seçtiği melekler, O'nun vahyini insanlara iletirler. Böylelikle Allah insanlarla elçi göndererek de konuşmuş olur. Bu tür vahye nebî olmayanlar da muhatap olur. Mesela Meryem'e elçi olarak melek gelmiştir.⁴¹ Müjde ve helak haberi getiren melekleri, Zekeriya⁴² ve İbrahim⁴³ (a.s.)'in eşleri de görmüş, duymuş ve onlarla ko-

40 Hâcc 22/75.

41 Meryem 19/17.

42 Meryem 19/7.

43 Hûd 11/69 vd.; Zâriyât 51/24 vd.

nuşmalara katılmışlardır. Lût (a.s.)'a gelen elçileri tüm şehir halkı insan şeklinde görmüş ve onları taciz etmişlerdir.⁴⁴ Açıklama yapmadıkları sürece, bu elçilerin melek olduğunu İbrahim ve Lût (a.s.) dahil kimse anlamamıştır. İsâ (a.s.) ile ilgili olarak geçen “onu Rûhu'l-Kuds (Cibrîl)⁴⁵ ile destekledik = وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدْسِ =”⁴⁶ ifadesiyle tüm müminler için kullanılan “Allah onları kendisi tarafından bir ruhla desteklemiştir = وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ”⁴⁷ ifadeleri de bu kapsamda düşünülebilir.

Risaletle ilgili bir vahiy söz konusu olduğunda, elçilik görevi yapan Cibrîl, Allah'ın insanlar arasından seçtiği elçiye yani Nebî olan Rasûle kitâbî vahiy iletir. Bu vahiy sadece nebîlere gelir.⁴⁸ Bu

44 Hûd 11/77 vd.

45 Âyetlerde geçen “Rûhu'l-Kuds = Kutsal Ruh” Cibrîl'dir. Nitekim bir âyette şöyle geçmektedir: قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدْسِ مِنْ رَبِّكَ = “De ki: Onu, bir gerçek olarak Rabbinden Kutsal Ruh indirdi ki, inananları sağlamaştırsın, doğru yolu göstereceğin ve İslam'a girenlere bir müjde olsun.” (Nahl 16/102) Bir âyette Kur'ân'ın “er-Rûhu'l-Emîn” tarafından indirildiği bildirilirken (Şu'arâ 26/193) bir başka âyette de “Cibrîl” tarafından indirildiği bildirilmektedir. (Bakara 2/97) Rasûlullah da Hassan b. Sâbit için “Allah'ım onu Rûhu'l-Kuds ile destekle” buyurmuştur. (Buhârî, Salât, 68) Bir başka rivâyette de yine ona hitaben “Cibril seninle beraber” demiştir. Bkz. Ebu'l-Huseyn Müslim b. Haccac el-Kuşeyrî en-Neysâbü'rî (ö. 261/875), Sahîh-u Müslim, Beyrut, trs., Fadâilü's-sahâbe, 153.

46 Bakara 2/87.

47 Mücâdele 58/22.

48 Bakara 2/213; Nisâ 4/163.

vahiy farklıdır. Nebîler, gelenin risâletle ilgili vahiy olduğunu bilirler. Kalbe yerleşen⁴⁹ bu vahiy koruma altındadır, tebliği gerekir, kesin bilgi ifade eder⁵⁰ ve son nebî Muhammed (a.s.) ile sona ermiştir.⁵¹ Bu konuyu biraz detaylandırmalıyız:

Nebîler, Cibrîl'in risâletle ilgili olarak getirdiği vahiy alırken, onun Allah'tan geldiği konusunda kesin bilgiye sahip olurlar. Âyet şöyledir:

عَالِمِ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ
يَسْأَلُكَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا لِيَعْلَمَ أَن قَدِ ابْلَغُوا رِسَالَاتِ
رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا

“Allah bütün gaybı bilir ve gaybını dilediği elçi dışında kimseye açmaz. Onun da önüne ve arkasına gözcüler salar ki, o elçi, (gelen meleklerin) Allah'ın gönderdiklerini eksiksiz ulaştırdıklarını bilsin, onların yanında olanı kavrasın ve her şeyi bir bir hafızasına yerleştirsin.” (Cinn 72/26-28)

Âyetteki **“gaybını = “غَيْبِهِ** ifadesi, rasûllere bildirilenin özel gayb bilgisi olduğunu gösterir.⁵² Bu,

49 Bakara 2/97, 213; Nisâ 4/163; Şu'arâ 26/193-194.

50 Bakara 272; Hâkka 69/40 vd.; Hicr 15/9.

51 Ahzâb 33/40.

52 Bu ve benzeri âyetlerde “gayb” kelimesinin vahiy anlamına gelmesi gibi Kur'ân'da “ruh” kelimesi de vahiyle bağlantılı

Kitâbî vahiydir. Bu bilgiyi ancak Allah'ın insanlar arasından seçtiği nebîler alabilirler.⁵³ Şu âyette, seçtiği elçiler hariç Allah'ın, kimseyi gayba mutali kılmayacağı bildirilmektedir:

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَجْتَبِي مَنْ رُسُلِهِ مَنْ
يَشَاءُ

“Allah size gaybı bildirmez. Ama gaybı bildirmek için kurduğu düzene göre elçilerinden birini seçer.” (Âl-i İmrân 3/179)

Nebîlere risâletle ilgili verilen bu kitâbî vahiy özeldir ve Allah'ın insanlarla diğer konuşma şekillerinden farklıdır. Şu âyet, Nebîlere verilen risâletle ilgili vahyin, tebliğ edilmesi gereğini bildirir:

وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ

“(Muhammed) kendindeki gayb bilgisini kimse- den saklamaz.” (Tekvîr 81/24)

Gelen bu vahyin, insanlara tebliğ edilmek üzere gönderilen risâletle ilgili vahiy olduğuna dair nebîlerin en ufak bir şüphesi bulunmaz. Cinn sûresinin 28. âyetinde geçen **“O elçi, (gelen meleklerin)**

olarak geçer.

53 Âyette rasûl geçmesine rağmen nebî diyoruz. Çünkü her nebî ayrıca rasûldür. Rasûllük görevi olmayan nebî düşünülemez. Bkz. “Nebî ve Rasûl” başlığı.

Allah'ın gönderdiklerini eksiksiz ulaştırdıklarımı bilsin, onların yanında olanı kavrasın ve her şeyi bir bir hafızasına yerleştirsin." ifadesi bunu göstermektedir. Sûrenin 27. âyetindeki **"Onun da önüne ve arkasına gözcüler salar ki..."** ifadesi ise risâletle ilgili vahyin, Cibrîl ve onun etrafındaki meleklerden oluşan bir koruma ordusu ile geldiğini gösterir. Bu, koruma altına alınan bir vahiydir. Risâletle ilgili vahiy dışında ise böyle bir şey yoktur.⁵⁴

Risâlet dışındaki vahiyler başkaları için bağlayıcı değildir. Hiç kimse bu tür tecrübe iddiaları ile başkalarına telkin ve tahakkümde bulunamaz. Durum böyle olunca nebî olmayanların vahiy aldıklarına dair iddialar, diğer insanlar için anlamsız kalır. Muhammed (a.s.) ile nebîlik bitmiştir. Âyet şöyledir:

... مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ...

"Muhammed içinizden bir erkeğin babası değildir; Allah'ın Rasûl'ü ve nebîlerin sonuncusudur..." (Ahzâb 33/40)

54 Mealen şu âyetler, risaletle ilgili vahyin koruma altına alınmasının sebepleriyle ilgili olmalıdır: "En yakın göğü süs ile yıldızlarla süsledik ve her hayırsız şeytandan koruduk. Onlar 'Mele-i 'alâ'yı dinleyemezler; her taraftan atılırlar. Bu onları uzaklaştırmak içindir. Onlar için sürekli bir azap vardır. Bir an için kulak hırsızlığı yapan olursa onun arkasına, delip geçen bir ateş takılır." (Sâffât 37/6-10) "En yakın göğü kandillerle (yıldızlarla) süsledik. Orayı şeytanlar için taşlama yeri yaptık ve onlara alevli bir ateş hazırladık." (Mülk 67/5.)

Muhammed (s.a.v.) ile nebîlik bittiği için, hiç kimse nebîlik iddiasında bulunamaz. Bu tür iddialarda bulunanlar için şu âyet dikkat çekicidir:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَأُنزِلُ مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ

“Allah’a karşı yalan uydurandan, ya da kendine vahiy gelmediği halde vahiy aldığını söyleyenden yahut ‘Allah’ın indirdiği gibisini ben de indireceğim’ diyenden daha zalimi kim olabilir?” (En’âm 6/93)

Bununla birlikte, seçildiğini yahut kendisine kitap yazdırıldığını söyleyenler hep çıkmıştır. Yine başkaları için bağlayıcı olmayan bir takım kişisel tecrübelerin bazılarınca bilgi kaynağı olarak kabul edildiğine de rastlanmaktadır. Mesela tasavvufta, keşf ve ilham bir bilgi edinme yolu olarak kabul edilmiş, bu bağlamda bazı hadislerin keşif, ilham ve rüya ile tespitinden bahsedilebilmiştir.⁵⁵ Aktaracağımız şu ifadeler durumun vehametini göstermesi açısından fazla söze gerek bırakmamaktadır:

55 Bkz. Seyit Avcı, Keşif Yoluyla Hadis Rivâyeti Meselesi, dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Cilt: 4, Sayı: Ekim/Kasım/Aralık, 2004, s. 161 vd.; Enbiya Yıldırım, Beyhakî ve Hadis Rivâyetinde Rüyaya Verdiği Değer, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Cilt: 5, Sayı: 1, 2001, s. 169 vd.

“Keşfî bilgide yanılma, öyle anlaşılıyor ki, daha çok seyru sülûk esnasında söz konusu olmaktadır. Sülûkünü tamamlayıp belli bir mertebeye ulaşanların keşfî bilgisinde ise genellikle hata olmayacağı belirtilmiştir. Zira bu kimselere gelen bilginin doğruluğu, kesinliği ve kaynağı açısından vahiy ile eşdeğerde olduğu kabul edilmektedir. İmam Gazzâlî meşhur eseri *Îhyâ*'da, ilham ile meydana gelen ilmin sebebi, mahalli ve ilim olması bakımından vahiy ile hiç bir farkı olmadığını, aralarındaki tek farkın vahiyde ilmi getiren meleğin görülmesi olduğunu belirtir. Gazzâlî'nin bu görüşü daha sonra gelen önemli mutasavvıflar tarafından da benzer ifâdelerle tekrarlanmıştır. Örneğin Muh-yiddin İbnü'l-Arabî (Ö.638/1240) “Sûfîlerin kaynağı peygambere vahiy getiren meleğin kaynağı ile aynıdır; onlar zahirde Peygamber'e uymak suretiyle uyguladıkları ahkâmı sırda Allah'tan almaktadırlar” derken, Azîzüddin Nesefî (Ö.681 veya 699/1300) bu hususta şöyle bir açıklama yapmaktadır: Rûhunu saf hâle getiren insanın gönlüne melekler bir şeyler atarlar. Bu uyanıklık hâlinde olursa ilham, uykuda olursa doğru rûyâ adını alır. Eğer melekler gökten yere inip, bir şekle bürünerek Peygamber'e görünürler ve Allah'ın sözünü ona iletirlerse bu da vahiy adını alır. İmâm-ı Rabbânî de seyru sülûkünü tamamlayıp siddîklik makamına ulaşanlara gelen bilgi ile peygambere gelen vahiy aynı görür

ve aralarında birinin vahiy diğ erinin ilham ile elde edilmesinin dışında bir fark olmadığını belirtir.

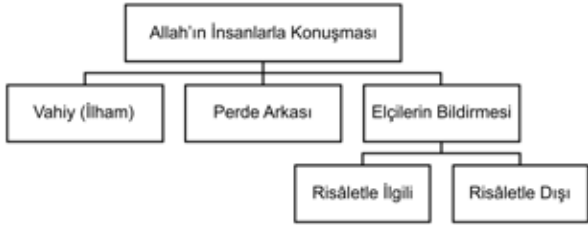
Sûflerin ço ğ u (yukarıda iş âret edilen mertebelerde gelen) bilgiyi, doğrulu ğ u ve kesinli ğ i açısından vahiy ile eş de ğ erde gö rdükleri gibi, aynı zamanda bu bilginin şeytan ve nefsin müdâhalesinden korunmuş olması bakımından da vahiy ile aynı olduğunu kabul etmektedirler. Onlara göre nübüvvet makâmı nasıl şeytanın vesvesesinden korunmuş ise, mükâleme ve mühâdese mahallinde bulunan (ilham alan) kimse de şeytanın fitne ve vesvesesinden korunmuştur. Böyle bir kimsenin kalbine şeytan hiç bir yönden giremez. Eğer bir teşebbüsü olursa, o kimse bunu hemen fark eder.”⁵⁶

Sonuç olarak Şûrâ sûresinin 51. âyetinde geçen Allah’ın insanlarla konuşma yollarından üçüncü şeklin risâletle ilgili olanını şöyle tarif edebiliriz: **“Gözcüler eşliğindeki Cibrîl vasıtasıyla, Allah’tan geldi ğ i kesin olarak bilinir bir şekilde ve insanlara tebliğ edilmek üzere nebîlerin gönüne risâletin bildirilmesidir.”**

Tebliğ edilmesi şart olan, mushafa yazılması gereken, katîlik taşıyan ve bağlayıcı olan vahiy işte budur. Bunun dışında, Allah’ın insanla

56 Reşat Öngören, Bir bilgi Kaynağı Olarak Tasavvufta Keşfin De ğ eri, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 5, Yıl: 2002, s. 90-91.

konuşma şekillerinden olan ilham, rüya ve melek gönderme şekilleri risâletle ilgili değildir. Ancak hakkında tasdik eden ya da daha hayırlısı ile nes-heden bir hüküm gelinceye dek önceki şariatlerin hükümlerini uygulamakla yükümlü olan Rasûlullah'a, önceki şariatlerin doğru uygulamasının gösterilmesiyle sınırlı bir bilgi olan "Cibrîl'in teyidi"-ni bunlardan ayrı tutmalıyız.⁵⁷ Allah'ın insanlarla konuşma şekillerini şöyle gösterebiliriz:

Risaletle ilgili vahiy bağlamında Kur'ân'da bazen, aradaki rasûl/kitab atlanarak doğrudan insanların muhatap alındığı ifadeler görülmektedir. Mesela Havârîlere vahyedildiğini bildiren âyet şöyledir:

وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى الْحَوَارِيِّينَ أَنْ آمِنُوا بِي وَبِرَسُولِي قَالُوا آمَنَّا وَاشْهَدُوا
بِأَنَّا مُسْلِمُونَ

“Birgün havarilere ‘bana ve Elçime inanın’ diye vahyettim. Onlar da ‘inandık; sen şahit ol bizler Müslüman kimseleriz’ diye karşılık verdiler.” (Mâide 6/111)

57 Bkz. “Cebrâil'in Teyidi” başlığı.

Bu vahiy, Havârîler'e İsb (a.s.) aracılığıyla, yani ona vahyedilenin Havârîlere tebliğ edilmesiyle gerçekleşmiştir. İlgili âyet şöyledir:

فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ
الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ آمَنَّا بِاللَّهِ وَأَشْهَدُ بِأَنَّ مُسْلِمُونَ رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا
أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ

“İsa onların görmezlik edip kâfir olacaklarını sezince dedi ki: “Allah yolunda bana kimler yardım eder” Havariler; “Allah için bizler yardım ederiz. Çünkü biz Allah’a inandık. Şahit ol; biz ona teslim olmuş kimseleriz” dediler. Rabbimiz! Biz indirdiğin her şeye inandık ve bu Elçi’ye uyduk. Artık bizi şahitlik edenler arasına yaz.” (Âl-i İmrân 3/52, 53)

Âyette, İsb (a.s.) yardım çağrısında bulunmuş, Havârîler de ona “Allah için bizler yardım ederiz. Çünkü biz Allah’a inandık. Şahit ol; biz ona teslim olmuş kimseleriz” şeklinde cevap vermişlerdir. İşte Mâide sûresinin 111. âyetinde, Havârîler’e yapıldığı bildirilen vahiy, İsb (a.s.)’a indirilen Kitap vasıtasıyla onlardan alınan söz anlamındadır. İki âyette de aynı ifadenin kullanılması bunu gösterir. Aynı durum, insanlardan alınan misaktan bahseden âyetler için de geçerlidir.⁵⁸ Ancak

58 Bakara 2/83; Âl-i İmrân 3/187; Mâide 5/12, 70.

Havârîlere yapılan vahiyden bahseden yukarıdaki âyette, İsa (a.s.)'dan öncekilere verilen kitaba mesela Tevrat'ta insanlardan alınan misaka atıf yapıyor olması da muhtemeldir.

b. Allah'ın İnsan Dışındaki Varlıklarla Konuşması

Allah'ın insanla konuşma şekli olarak üç yoldan bahsettik. Allah'ın insan dışındaki varlıklarla da konuştuğunu söylemiştik. Bunu da Allah'ın a. meleklerle, b. hayvanlarla ve c. diğer varlıklarla konuşması olarak üç başlık altında ele alabiliriz.

b.1. Allah'ın Meleklerle Konuşması

Kur'ân'da Allah'ın meleklerle konuştuğuna dair âyetler vardır. Mesela Âdem (a.s.)'ın yaratılmasından bahseden Bakara sûresinin 30. âyetinde Allah meleklerle şöyle buyurmaktadır:

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً

“Yüce Sahibin bir gün meleklerle; “yeryüzünde bir muhalif varlık yaratıyorum” dedi.” (Bakara 2/30)

Allah'ın meleklerle konuşması vahiy kelimesiyle de ifade edilir:

إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبَّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا

“(Allah) O gün meleklerle şunu söylüyordu: “Ben sizinle beraberim, siz inananlara destek verin.” (Enfâl 8/12)

b.2. Allah’ın Hayvanlarla Konuşması

Şu âyette Allah’ın arıya vahyettiği yani onlara yaratılış gayelerini ilham ettiği bildirilmektedir:

وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ
وَمِمَّا يَعْرِشُونَ

“Rabbin bal arısına şöyle bildirdi; “Dağlarda, ağaçlarda ve insanların yaptıkları çardaklarda kendine evler edin.” (Nahl 16/68)

b.3. Allah’ın Diğer Varlıklarla Konuşması

Şu iki âyette Allah’ın yer ve göğe emrinden bahsedilmektedir:

ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ
كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ
فِي كُلِّ سَّمَاءٍ أَمْرَهَا

“Sonra duman halindeki göğe yönelmiş, ona ve yere; “İsteyerek veya istemeyerek emrime girin” demişti; ikisi de; “İsteyerek emrine girdik” diye cevap vermişlerdi. Sonra onları, iki günde yedi gök olarak tamamlamış ve her gökte ona ait emri vahyetmiştir.” (Fussilet 41/11-12)

Nuh tufanından sonra Allah'ın, yere suyu tutmasını, göğe de açılmasını emretmesini,⁵⁹ yine İbrahim (a.s.)'in atıldığı ateşe yakmamasını emretmesini⁶⁰ de bu bağlamda zikredebiliriz.

59 Hûd 11/44.

60 Enbiyâ 21/69.

4. Vahyin Allah'ın Dışındaki Varlıklara Nispet Edilmesi

Vahyin Allah'ın dışındaki varlıklara nispet edildiğinde “işarete bulunma, fısıldama, vesvese verme” anlamlarına geldiğini söylemiştik. Bunu da a. Vahyin insana nispeti, b, Vahyin şeytana nispeti olarak iki başlık altında ele alabiliriz.

a. Vahyin İnsana Nispeti

Vahiy kelimesi “işarete bulunma” anlamında insana da nispet edilir:

فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ أَن سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا

“Sonra tapınağın iç odasından kavminin karşısına çıktı; onlara, ‘sabah akşam ibadet edin’ diye işaret etti.” (Meryem 19/11)

Görüldüğü üzere Zekeriyya (a.s.)’ın, kavmine işaretlerle bir şeyler söylemesi vahiy kelimesi ile ifade edilmektedir. Zaten vahiy kelimesinin kökünde

“bir şeyi hızlı ve gizli bir şekilde ifade etmek” anlamı vardır.

b. Vahyin Şeytana Nispeti

Şu âyette şeytanın, yandaşlarına vahyinden sözedilir:

وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لِيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ

“...Şeytanlar dostlarına, sizinle mücadele etmelerini fısıldarlar.” (En’âm 6/121)

Risalet dışı vahiylerin yani ilham ve rüyaların katilik taşımamasının en önemli sebebi, bu yolla şeytanların da insanlara sirayet etmeleridir. Allah’tan gelen iham ve rüya ile şeytanlardan gelenlerin ayırt edilmesi büyük önem taşımaktadır.

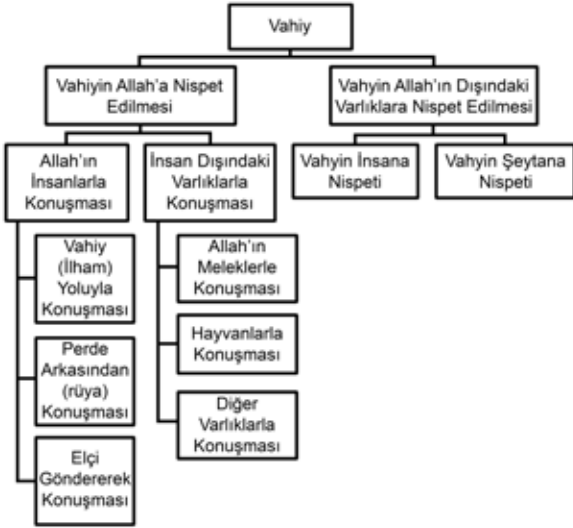
İnsan ve cin şeytanlarının birbirleriyle olan irtibatı da Kur’ân’da yine vahiy kelimesiyle şöyle ifade edilmektedir: İlgili âyet şöyledir:

وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا

“Her nebiye insan ve cin şeytanlarından, tıpkı bunlar gibi düşmanlar oluşturmuşuzdur. Bu, yaldızlı sözler fısıldayarak birbirlerini aldatmaları içindir.” (En’âm 6/112)

4. Sonuç

Kavl, vahy, inzal-tenzil, ilkâ, îtâ gibi pek çok kavram Allah'ın varlıklarla ilişkisi bağlamında Kur'ân'da geçer. Ancak biz bu çalışmada daha çok vahy kavramı üzerinde durduk. Bu bağlamda Allah'ın insanlarla konuşma şekillerini Kur'ân'dan örneklerle ele aldık. Hatırlamak gerekirse; Allah, insanlarla ilham, rüya ve gönderdiği elçiler aracılığıyla konuşur. O'nun, elçi aracılığıyla konuşması her zaman risâletle ilgili olmaz. Cibrîl'in, risâletle ilgili getirdiği kitâbî vahiy dışında diğer yollarla gelen bilgiler kesinlik taşımaz, başkaları için bağlayıcı değildir.

KAYNAKÇA

Abdilkâdir er-Râzî, Muhtârü's-sihâh, İstanbul, 1980.

Abdulaziz Bayındır, Kur'ân Işığında Tarikatçılığa Bakış, SVY, İstanbul, 2012, 7. Baskı.

Abdülgaffar Aslan, Kur'an'da Vahiy, Ankara, 2000.

Beşîr el-Ezdî, Tefsîru Mukatil b. Süleyman, Beyrut 2002.

el-Buhârî, el-Câmiu's-Sahîh, Kahire, 1400.

Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili, İstanbul 1936.

Enbiya Yıldırım, Beyhakî ve Hadis Rivâyetinde Rüyaya Verdiği Değer, C.Ü.İ.F.Y., Cilt: 5, Sayı: 1, 2001.

en-Neysâbûrî, Sahîh-u Müslim, Beyrut, trs., Fadâilü's-sahâbe, 153.

Ezherî, Tehzîbü'l-lüğa, Kahire, 1964.

ez-Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyat, 1998.

Ferâhidî, Kitâbü'l-'ayn, İran, 1409.

İbn Fâris b. Zekeriyya, Mu'cem-u mekâyis fi'l-luğa, Mısır, 1969.

Komisyon, Kur'ân Yolu Meâl ve Tefsîr, DİBY, Ankara, 2003.

Komisyon, Kur'ân-ı Kerîm Meâli, TDV, Ankara 2007.

İlyas Çelebi, "Rüya", DİA, XXXV.

Mehmet Yaşar Soyalan, Vahiy Savunması Kur'ân Dışı Vahyin İmkânsızlığı, İstanbul, 2008.

Muhammed Fuâd Abdalbâkî, Mu'cemü'l-müfehres, Kahire, 1991.

Muhsin Demirci, Vahiy Gerçeği, İFAV, İstanbul 2011.

Reşat Öngören, Bir bilgi Kaynağı Olarak Tasavvufta Keşfin Değeri, İÜİFD, Sayı: 5, Yıl: 2002.

Seyit Avcı, Keşif Yoluyla Hadis Rivâyeti Meselesi, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Cilt: 4, 2004.

Taberî, Câmi'u'l-Beyân, Beyrut, 1992.